

О.М. Кушніренко,
к.е.н., доц. кафедри економіки підприємства
Житомирський державний технологічний університет

ОСНОВНІ ШЛЯХИ РОЗШИРЕННЯ РИНКІВ ЗБУТУ ПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

В умовах системної кризи, що склалася в Україні, ключовим питанням є диверсифікація ринків збуту продукції вітчизняної промисловості. Особливу роль в цьому процесі відіграє продовольчий комплекс, якому вдалося зберегти досить високі показники виробництва. Частка в загальній структурі зовнішньо торговельного обігу в Україні продовольчої продукції складає більше 33 % в 2014 році, а зовнішньоторгівельний обіг між країною та країнами ЄС за підсумками січень-жовтень 2014 року збільшився на 2,5 %, що складає приблизно 156,5 млн. дол. США.

Розвиток продовольчого комплексу визначає зміцнення конкурентоспроможності національної економічної системи. Тому актуальним завданням є зосередження уваги на створенні гарантованого попиту на продукцію продовольства та формуванню дієвих механізмів, що сприяли б розширенню зовнішніх ринків збуту.

Вивчення проблем та перспектив розвитку продовольчого комплексу України за сучасних умов розглянуто у роботах вітчизняних вчених: А. Андрійчука, П.П.Борщевського, В. Гончарова, Л. Дейнеко, В. Зіновчука, Т. Зінчук, В. Іванюти, П. Канінського, М. Маліка, В. Мессель-Веселяка, О. Могильного, О. Онищенко, Г. Піддесецького, П. Саблука, О. Школьного, О. Шпикуляка та ін. Однак, як свідчить практика, невирішеними залишаються питання наукового обґрунтування і створення дієвої системи управління ринками збуту продовольчого комплексу як локомотиву вітчизняної економіки з урахуванням системної кризи в економіці, обумовленої низкою факторів, що становлять загрозу національній безпеці країни.

Суспільно-політичні трансформації призвели до складної ситуації зі збутом продовольчої продукції для українських товаровиробників. Історично ринок українського продовольства був зорієнтований на збут продукції до Криму та Російської Федерації. Росія нині призупинила закупівлю української сільгосппродукції, підтвердженням чого є оголошення численних продовольчих війн. Наразі на російський ринок фактично заблоковано постачання більшості українських продовольчих товарів. Зокрема, Російське агентство обмежувало поставки м'яса, продовольчої картоплі та кукурудзи, посилив вимоги до документації на ввезення нашої харчової продукції тваринного походження, заборонив ввезення молочної, плодоовочевої продукції, рибних консервів, соків, пива, сої, соняшнику, кукурудзяної крупи та соєвого шроту.

Українська економіка більш глибоко інтегрована у торговельні відносини з РФ та перебуває в залежності від постачання російських енергоносіїв. За 2014 рік товарообмін з Росією зменшився удвічі, а частка експорту до РФ (до листопада) - 9,3 млрд. дол., а імпорту - 11,8 млрд. дол., тобто миттєве розірвання економічних контактів є відчутним для України. Для порівняння за 2013 рік частка експорту до РФ складала 15,7 млрд. дол. (23,8 % в структурі всього експорту), а імпорту - 30,2 % (23,2 млрд. дол.) На 2014 рік зафіксовано двократне падіння, однак головна причина - у загальному ослабленні економік.

Отже, ключовим завданням для продовольчого комплексу сьогодні є переорієнтації продукції на альтернативні ринки збуту, що і відбувається за останній період. Так, експорт в Азію в 2014 році зріс на 8,4 % з 3,4 млрд. дол. до 3,7 млрд. дол., експорт в країни ЄС з 2,87 млрд. дол. до 3,4 млрд. дол. що становить 18 % приросту, а також спостерігаємо зростання експорту продовольства в Африку з 1,2 млрд. дол. до 1,6 млрд. дол., тобто на 31 %. Загалом, навіть з урахуванням часткової втрати російського ринку, експорт продовольства України в 2014 році збільшився на 7 % до 10 млрд. дол. Отже, ключовим завданням для продовольчого комплексу сьогодні є переорієнтації продукції на альтернативні ринки збуту. Приміром, європейському, де триває сертифікація українських постачальників агропродукції: станом на 1 грудня 2014 року вже 211 підприємств, за даними Мінагрополітики, мали право експортувати в країни – члени ЄС, зокрема, м'ясо птиці та м'ясні продукти, яйця і яєчні продукти, рибу та вироби з неї, мед та інші продукти бджільництва. В травні 2014 року Євросоюз надав Україні преференції в торгівлі.

Основні фактори, що сприяють розширенню ринків збуту АПК, знаходяться у двох площинах: гармонізація нормативно-правової бази з питань відповідності та підтвердження відповідності умов українського виробництва продовольства вимогам ЄС у сфері митного оформлення, фітосанітарної та ветеринарної служби, що передбачає створення (у сферах продовольства і сільського господарства) потужної бази, яка дозволяла б не тільки забезпечувати імпортозаміщення, а й створювати експортний потенціал. В рамках вищезгаданих вимог міжнародних стандартів до продукції тваринного походження, постає питання саме про можливість ідентифікації небезпечних чинників, які впливатимуть на

безпеку та якість продукції, а також можливість своєчасної зміни технологічних процесів виробництва.

Вирішення гострих проблем розвитку продовольчого комплексу передбачається досягти за рахунок продовження реформ в економіці країни та її аграрному секторі в напрямі оптимального поєднання промислового і аграрного виробництва, підпорядкування їх діяльності потребам внутрішнього і зовнішнього ринків сільськогосподарської продукції та продовольства, соціально-економічного розвитку села, переходу від галузевої до територіально-самоврядної системи управління комплексним розвитком агропромисловості і сільських територій, формування ефективної науково-технологічної, бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та цінової політики держави.

Формування конкурентоспроможного експортоорієнтованого АПК не можливо провести за короткий термін, воно має довгостроковий характер та вимагає впровадження сукупності заходів державної політики. Перш за все, це виконання домовленостей з ЄС з питань стандартизації та сертифікації якості продовольчої продукції, фінансування агросфери (дотації та компенсації, інвестиційна, кредитна політика), розвиток ринку аграрної продукції (підтримка платоспроможності населення, гарантування стабільного попиту на основні продукти харчування для всіх верств населення, цінової та територіальної доступності продовольства).

Досягнення позитивних зрушень у сфері розвитку продовольчого комплексу України вбачається у диверсифікації ринків збуту продукції. Диверсифікація експорту повинна здійснюватись на основі відповідних змін у структурі та матеріально-технічній базі виробництва, подальшого забезпечення процесу стандартизації щодо безпеки продукції та гармонізацію зовнішньоекономічної політики України щодо країн Європейського Союзу, освоєння нових районів Азіатсько-тихоокеанського регіону (Китай, країни Азії, Близького Сходу, Латинської Америки, Африки).

Отже, створення сприятливих умов для укріплення позицій України на світовому ринку продовольства з гарантуванням продовольчої безпеки країни можливо за умови формування та реалізації комплексної системи дій щодо розвитку та підвищення ефективності експорту та поліпшення механізмів регулювання імпорту. Головними заходами такої системи мають стати: фінансове сприяння вітчизняним експортерам, податкове регулювання, удосконалення системи транспортних тарифів, поліпшення правового регулювання в сфері ЗЕД, надання регіонам певних повноважень у зовнішньоекономічних зв'язках. Основними стратегічними цілями розвитку продовольчого комплексу з урахуванням сучасних економічних умов є збільшення обсягів виробництва продовольчої продукції для досягнення продовольчої безпеки держави на основі імпортозаміщення основних продуктів харчування, їх територіальної та цінової доступності для всіх верств населення, доведення рівня споживання населенням харчових продуктів до науково обґрунтованих норм та суттєвого нарощення обсягів її експорту.